

EMNEKURS I SKINN OG LÆR

Hva

Kurset ble til etter at forfatter fikk spørsmål om å holde økt i skinn på Lederløft 2012 i Stavanger. Kurset inneholder historikk om lærhåndverk, fakta om lær og skinn, uttrykk og begreper, teknikker ved lær- og skinnarbeid og et mønster på en pose.

Hvorfor

Mål: Kursets målsetning er å lære deltakerne om skinn og gjøre de i stand til å lære ut dette til sine speidere.

Hvordan

Tidsbruk: ca. en halv dag.

Utstyr:

- kompendium til alle deltakere (s.2-6 + noen hvite ark til å tegne mønster på)
- et halvt reinskinn
- mønster på skinnpose
- salmakernåler nr 1
- voksa lintråd
- flate lærreimer
- hulltenger
- lim
- syler

Gjennomføring

Det bør være en instruktør pr. 8-10 deltagere

Kurset kan gjennomføres både ute og inne, men å gjennomføre ute krever bra vær og arbeidsbord.

Tid	Hva	Hvordan	Ansv
9.30	Presentasjon av staben og deltagerne. Presentasjon av opplegget. Kartlegging av forkunnskaper.		
9.40	Historikk	Instruktør forteller	
10.00	Hvordan man disponerer et reinskinn	Instruktør forteller og viser	
10.15	Uttrykk og begreper	Instruktør forteller og viser	
10.30	Teknikker ved lær- og skinnarbeid	Instruktør forteller og viser, deltager prøver	
11.30	Vi klipper til og syr en pose i reinskinn		
13.00	Hvor finner vi tips og andre mønster	Instruktør forteller og viser	
13.20	Evaluering		
13.30	Lunsj, ferdig		

Fagstoff

HISTORIKK

Lær er at av de eldste materiell mennesket kjenner til, uten det kanskje hun ikke skulle ha overlevd. Det forhistoriske mennesket jagde for kjøttets sin del, men fant også at hun kunne kle seg og rede med dyrehuder, tilvirke båter, og bruke de til beskyttelse mot vær og vind.

Lærarbeider er eldre enn nesten alle andre håndverksarbeider, man har funnet fine eksempler, datert fra den gamle egyptiske kulturen. Det finnes ikke noen sivilisasjon som ikke har brukt og bruker lær. Fra steinalderen, da mennesket tilverket primitive "skor" av lær, til dagens pakninger av lær. Lær har alltid vært trengt og kommer alltid til å trenges.

Garving: Garvingens historikk er ganske interessant og lang, så derfor tar vi kun med litt fakta om akkurat den typen garving som er viktigst for oss da det gjelder lærbearbeiding. Fra historien fortelles det at folkeslag som hadde tilgang til salt og alunaktige innsjøer, eller folkeslag som vasket skinn i vann som hadde hatt kontakt med tre, bark eller blad, gjorde en viktig oppdagelse. Skinnene fikk farge og mykhet av vannet, og det de hadde oppdaget var **vegetabilisk garving**. **For å kunne lage mønster i lær og skinn så må det være vegetabilisk garvet**. Hvis du ønsker å farge ditt lær selv, så må det dessuten være naturell, d.v.s. ufarget. Vegetabilisk garvet lær kan bløtes og så lages mønster i, eller formes til alle mulige former. Et eksempel er tresko. Der bløter man læret, og former det etter en læst. Når det tørker, så holder det formen fint.

På midten av 1800-tallet så ble kromgarving oppdaget. Da ble en løsning av kromsulfat brukt, men nå brukes syntetiske garvestoffer.

Huder og skinn: Skinn er et pelsskinn der hårene fortsatt er igjen. Lær er alle de andre typene. Huden har flere lag.

Overhuden: den øverste, tynneste delen, som består av to sjikt hornlagret og slemlagret.

Narvhuden: her ser man hårsekksmønster og de eventuelle skader dyret har fått på huden.

Den egentlige lærhuden: oppbygget av et tredimensjonalt fibernet. Varierer i tykkelse.

Underhuden: nærmest kroppen på dyret.

Reinhud: Sterkeste. Veldig varm og isolerende skinn.

Elg: Myk. Har i senere tid blitt brukt til klær. Da er det kromgarvet.

Oksehud: Vegetabilisk garvet er det perfekt å lage mønster i. Varierer i tykkelse 2-6 mm.

Farging: Farge til lær heter narvsverte. Den er ikke dekkende, så læret kan puste. Fargen beskytter også. Etter at du har farget læret, så gnir du det med en ullfille eller en bit saueskinn. Overflaten blir da blank og får en overflate som tål litt fukt og smuss. Når du har brukt læret en stund, skal det gnis inn med f.eks. bivoks, ullfett eller liknende. **Hvis du skal lage mønster, så gjør du det før du farger læret**. Fargingen gjør overflaten hard og blank, og da er det vanskeligere å lage mønster i det.

HVORDAN MAN DISPONERER ET REINSKINN

Reinskinn er veldig forskjellige i størrelse og smidighet, så før du plukker ut et skinn så må du vite hva du skal ha det til. Hvis du er på en butikk, så kan de hjelpe deg der, men hvis du bestiller fra en nettbutikk, så blir det litt vanskeligere. Nettbutikken kan kanskje hjelpe deg per mail eller telefon.

Tips: Ta heller et tynnere skinn enn et tykt. Man kan forsterke et tynt skinn med vlieseline eller tykt bomullsstoff.

Et halvt reinskinn kan rekke veldig lenge, om man tenker riktig.

Akselreimer skjærer man ut fra den siden an skinnets som er avskåren. Da får man biter som ikke tøyser ut seg.

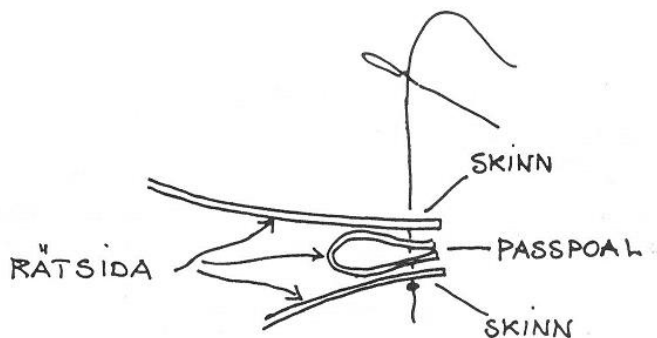
Skinnet tøyser seg mer på bredden enn på lengden.

Den beste kvaliteten på skinnets er på midten, men bitene i kantene kan fint brukes til f.eks. for i lokk til en veske.

UTTRYKK OG BEGREPER

Passpoal:

En dekorasjon mellom to deler skinn. Er en 15 mm brei reim som brettes på midten, og limes sammen. Deretter syr man den mellom de to lagen. Se bilde.

Tips: Bruk en avvikende farge på passpoalen, eller bytt skinnreimen til en bit klede.

Kantreim:

En 20-25 mm brei reim. Brukes for å skjule kanter i f.eks. vesker, pengebøker o.l.

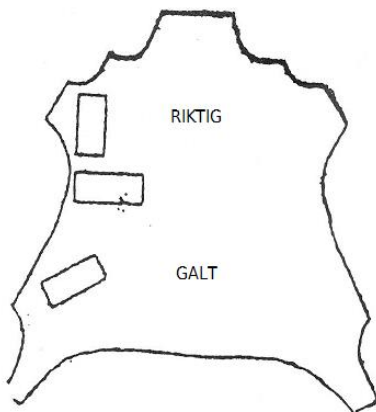
Belg:

Et sidestykke mellom fram- og bakstykke i en veske eller en lomme. Gir vesken dybde.

TEKNIKKER

Å skjære ut:

Tegn malen på papir. Plasser malen på baksiden av skinnet, og tegn rundt. Malen skal plasseres i lengde- eller tverretting. Se bilde.

Liming:

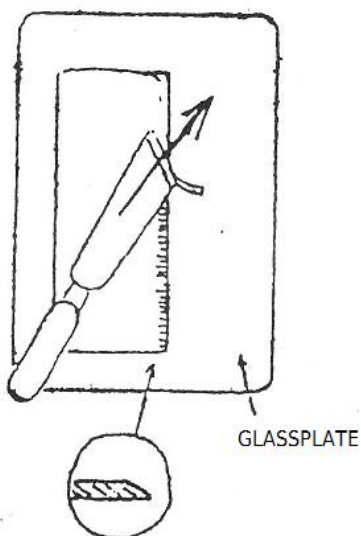
Ofte limer vi før vi syr eller lasker. For at bitene skal sitte godt sammen og ikke skli rundt, kan det være lurt å lime de litt sammen.

Ta på et tynt lag med lim, og press de sammen (lurt med en type klemmer). La de tørke en kort stund.

Skråskjæring:

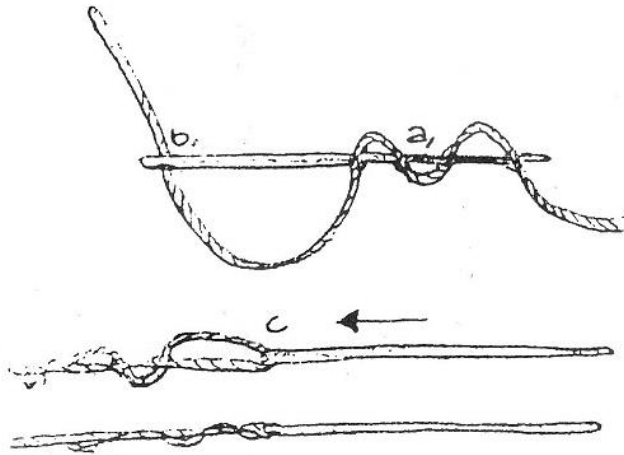
Om skinnet er tykt eller om flere lag skal ligge mot hverandre, kan det bli nødvendig å skråskjære kantene. Dette betyr at man skjærer kantene tynne. Dette gjør man alltid på baksiden av skinnet.

Tegn hvor brei kant som skal skråskjæres. Det finnes en spesialkniv for å gjøre dette. Det heter kantjern. Men om du har en skarp, vanlig kniv, så kan du bruke den. Hold kniven i vinkel mot underlaget og skjær forsiktig. Se bilde.

Å sikre nålen:

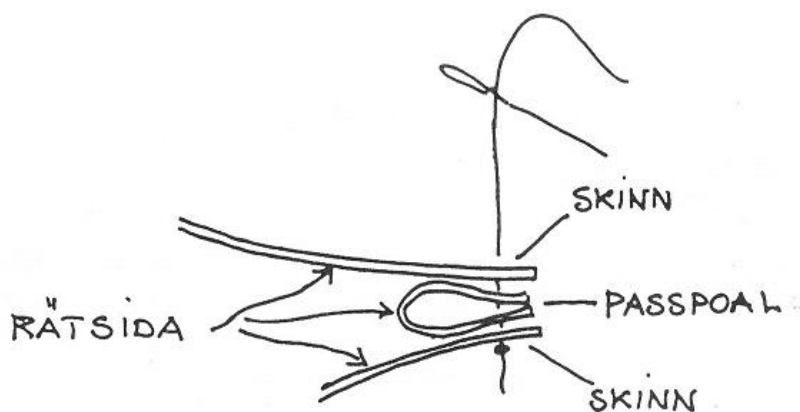
- a) Stikk nålen i tråden, med spissen mot den lange delen av tråden. 3-5 ggr.
- b) Træ den korte enden gjennom nåløyet.
- c) Trekk tråden bakover, over nåløyet.

Å sy på en passpoal:

1. Klipp en reim som er lite lenger enn bitene den skal sitte sammen med. Den skal være 2 cm i bredde.
2. Lim sammen passpoalen.
3. Lim fast passpoalen mellom bitenes rettsider, en side om gangen.
4. Spore der sømmen skal være.
5. Syl i spormerkene.
6. Klipp en tråd som er 3 ggr sømmens lengde.
7. Sy med skomakersøm.

Se bilde.

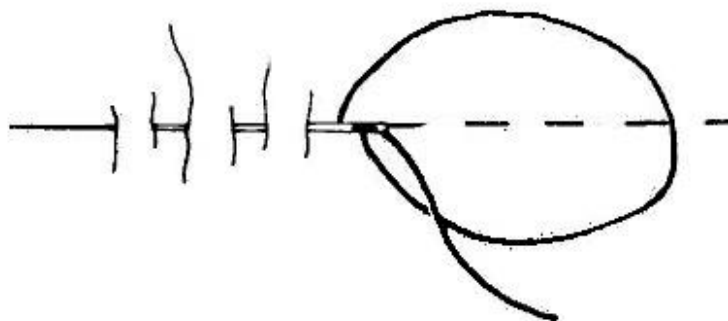
Lasking:

Lasking er å sy med en tynn laskereim langs kanten på ditt skinn. Man kan bruke alle typer søm, men det vanligste er kastsøm:

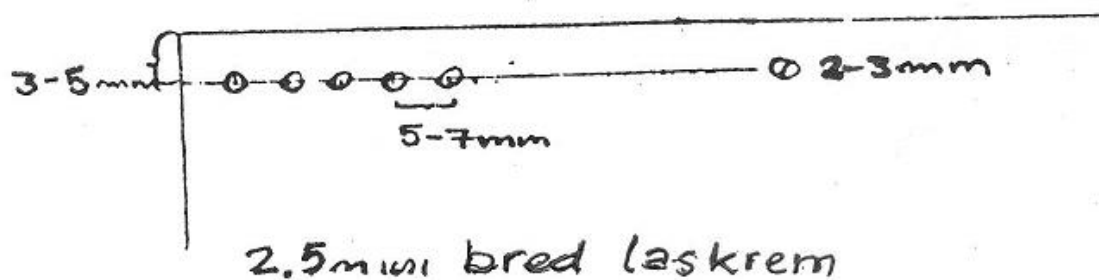
bilde: sykurser.se

eller forsøm:

bilde: medeltiden.ifokus.se

Lasksømmen bør være 3-5 mm fra kanten, med 5-7 mm mellom hullene og hullene bør være 2-3 mm i diameter. Hvis laskereimen er tynnere enn 2,5 mm, så må hullene være mindre. Se bilde:

Hvis du bruker kastsøm så trenger du en laskereim som er 3-3,5 ggr sømmens lengde.

Hvis du bruker forsøm så trenger du en laskereim som er 1,5 ggr sømmens lengde.

Kilder

Kurskompendium SKINN & TENN, Mastodonten Lövånger, Västerbottens scoutdistrikt (alle bilder er fra kompendiet, med unntak av to på s. 6).